

**АВРАМ ФРЕДИ
АЛТАРАЦ
у Родином
позоришту**

Барбара Панић

ЈЕВРЕЈСКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР
новембар - децембар 2025.

ЈЕВРЕЈСКИ ИСТОРИЈСКИ МУЗЕЈ
Савеза јеврејских општина Србије

Барбара Панић

**АВРАМ ФРЕДИ АЛТАРАЦ
у Родином позоришту**

Београд, 2025.

Почеци позоришног живота у Београду везују се за 1841. годину када је, децембра месеца, у делу зграде лучке Царинарнице (тур. ђумрукане), одиграна драма *Смрт Стефана Дечанског*.¹ Извођењем овог дела Јована Стерије Поповића, група глумаца аматера, на челу са просветним радником Атанасијем Николићем, основала је у српској престоници прво стално позориште под именом Театар на Ђумруку.² Рад позоришта, које је постало професионално, а захваљујући кнезу Михаилу Обреновићу и државно, већ у лето 1842. прекинула је буна уставобранитеља.³ Кнез је морао да напусти Србију и скоро две деценије је провео у изгнанству. По повратку у земљу, поново је 1860. ступио на власт. Осим што је своју државничку политику усмерио на борбу за национално ослобођење српског народа, Михаило није занемарио ни културни развој Србије. Тако је након гостовања новосадског Српског народног позоришта у јесен 1867, које је у Београд долазило из тадашње Аустроугарске монархије и изводило представе у импровизованим просторима, одлучио да подигне наменску зграду за национални театар. И поред тога што је Народно позориште изграђено за мање од две године, кнез није дочекао завршетак радова. На њега је извршен атентат маја 1868. Прва представа у новосаграђеном простору изведена је 20. октобра 1869. За ту прилику књижевник Ђорђе Малетић је написао дело *Посмртна слава кнеза Михаила*, које је било својеврстан помен убијеном српском владару.

На место управника Народног позоришта јула 1900. долази Бранислав Нушић, у то време већ познати писац позоришних комада, али и песама, приповедака, путописа и новинских чланака. Постављењем Нушића, како стоји у Просветном гласнику, почетак нове позоришне сезоне је, сем нове управе, донео и нов репертоар са „врло богатим избором српских нових оригинала“.⁴ Нушић у националном театру остаје врло кратко. На предлог министра просвете и црквених дела 1902. је као драматург прве класе Народног позоришта „стављен по својој молби у стање покоја с пензијом која му припада по годинама службе“.⁵ Две године касније, након рада у Поштанско-телеграфском одељењу Министарства грађевине, постаје управник новосадског Српског народног позоришта. После једне позоришне сезоне напушта Нови Сад, враћа се у Београд, и без оклевања прихвата предлог Михаила Сретеновића, учитеља и дечјег и драмског писца, да заједно оснују театар за децу.

Нушић је дубоко веровао у образовну улогу позоришта, сматрао је да оно треба да буде доступно како одраслима, тако и младежи. Са иницијативом за формирање једне овакве, пре свега просветне установе, јавност је била упозната кроз објаву у часопису Дело где стоји да је: „Госп. Мих. Сретеновић, учитељ, у жељи да деци из основне школе пружи забаве, која одговара њиховом добу и у исто време наставу, нарочито из Српске историје, учини разумљивијом и примамљивијом, дошао на лепу мисао да оснује 'Мало позориште', у коме ће се давати комади што стоје у вези са наставним програмом за основну школу [...] 'Мало позориште' ће имати свој мали позоришни оркестар и мали певачки хор, а представе ће давати четвртком и недељом по подне у згради старе богословије“.⁶ Као прво ђачко позориште, одлуком учитељске Скупштине, Мало позориште је 1905. стављено под покровитељство Учитељског удружења.⁷ Нажалост, невоље са финансијама довеле

¹ Зграда Ђумрукане (царинарнице) подигнута је 1835, на савској обали по наређењу кнеза Милоша Обреновића. Кнез је Хатишерифом из 1830. добио дозволу од турског султана да наплаћује царинске таксе за сву робу која је у Београд улазила са реке, осим оне која је ишла за Цариград.

² Атанасије Николић, професор математике, први ректор крагујевачког Лицеја и једна од најсвестранијих личности Србије у 19. веку, био је уметнички управник Театра на Ђумруку, док је Јован Стерија Поповић, професор права по занимању, на располагање позоришту давао своја драмска дела.

³ Уставобранитељи, предвођени српским војсковођом Томом Вучићем Перишићем, дигли су 30. августа 1842. буну против кнеза Михаила Обреновића. Након неколико дана кнез је свргнут са власти и присиљен да напусти земљу. За новог владара је проглашен Александар Карађорђевић.

⁴ Просветни гласник, бр. 11, год. XXI, 1900, 660.

⁵ Просветни гласник, бр. 2, год. XXIII, 1902, 122.

⁶ „Белешке - Мало позориште“, Дело, 1.7.1905, 279.

⁷ „Белешке - Мало позориште“, Учитељ, 1.11.1905, 182.

су 1907. до његовог гашења. Наредне пуне три деценије у Београду није било дечје сцене. Овакву инертност позоришних радника када је у питању дечји тетар 1933. је оштро критиковао драмски писац Ранко Младеновић у тексту „Питање дечјег позоришта“ истичући да: „На уметност за децу у ствари се не мисли. Нема се ни плана, ни система; чак нема ни иницијативе, сем делимично приватне. Па и она се дочекује са неповерењем, са равнодушношћу до презира.“⁸

Неколико година касније, по замисли већ остарелог Нушића, у Београду је најзад основано дечје позориште под називом Повлашћено позориште за децу и омладину „Рода“.⁹ Био је то театар у којем су ликове деце играла деца, док су улоге одраслих тумачили професионални глумци. Захваљујући несебичном залагању Нушићеве ћерке Маргите Гите Предић и њене рођаке, оперске певачице Софије Вукадиновић, које су биле управнице, мали глумци су одиграли у току четири сезоне преко стотину представа.¹⁰ Својим супругама, Гити и Софији, у осмишљавању репертоара помагали су Миливој Мима Предић и Живојин Бата Вукадиновић.¹¹ Сем тога, они су писали дечје позоришне комаде и преводили их са других језика. Огроман успех не би био могућ ни без сталних Родиних сарадника. Сценографију је израђивао сликар Сташа Беложански, Даница Живановић је била кореограф, Ана Дорјан музички педагог, а Даворин Жупанић диригент.

⁸ Р. Младеновић, „Питање дечјег позоришта“, *Време*, 16.5.1933, 6.

⁹ Префикс „повлашћено“ значило је да је позориште било ослобођено од плаћања пореза и државне таксе на улазнице и да је од надлежног министарства било препознато као важна културна институција.

¹⁰ Маргита Гита Предић Нушић (1894-1970) је у Родином позоришту, заједно са Софијом Вукадиновић (1904-1986), режирала бројне представе, дизајнирала костиме, глумила.

¹¹ Миливој Мима Предић (1885-1957) и Живојин Бата Вукадиновић (1902-1949), нованари листа Политика, у Родином позоришту су се бавили режијом, драматургијом и преводњешћем позоришних дела. Заједно су основали хумористичко-сатиричне новине Ошишани јеж. Вукадиновић је једно време био и уредник дневног листа Политика и по његовој идеји је 1930. уведен подлистак Политика за децу. Исте године је покренуто и издавање дечје едиције Златна књига. Прва свеска ове антологијске публикације била је посвећена Марку Краљевићу. Од 1931. Златну књигу је уређивао и издавао београдски књижевник Геца Кон (1873-1941). До 1941. је објављено 105 наслова. Свака књига је била украшена илустрацијама Владимира Жедринског (1899-1974), сликара, сценографа и карикатуриста. Након Другог светског рата Ж. Вукадиновић је радио као предавач сценског говора на Високој филмској школи у Београду. М. Предић је био запослен у Пионирском позоришту, док је В. Жедрински 1948, после доношења Резолуције Информбироа, због свог руског порекла дошао под удар југословенских власти и напустио земљу. Геца Кон је са читавом породицом страдао у Холокаусту.

ПРВА СЕЗОНА 1937/1938 ...

Прве активности позоришта почеле су у октобру 1937. Најпре је организована аудиција за упис малих глумаца доби од три до седамнаест година, потом се радило на припреми представа, осмишљавала се сценографија, шили су се костими и израђивале перике. Наредног месеца, у Уметничком павиљону „Цвијета Зузорић“ на Малом Калемегдану, почеле су интензивно да се одржавају пробе. Почевши од прве представе, програм се састојао од дечјих позоришних комада уз мноштво рецитација, песама и балета.

И поред тога што је било изузето од плаћања обавезне таксе на продате улазнице, позориште није имало довољно новца да обезбеди сопствени простор. За представе су изнајмљивани сцена Коларчевог народног универзитета, сцена „Мањез“ Народног позоришта на Врачару (данас Југословенско драмско позориште) и сцена Народног позоришта код Споменика (данас Народно позориште).

Премијерна представа, заказана за 19. јануар 1938, морала је да се одложи. Тог хладног зимског дана, тачно у подне, у свом дому на Дедињу, у улици Розалије Мортон, умро је Бранислав Нушић. Његова смрт је била велики губитак за српску културу, а посебно за позоришни живот Србије. У наредним данима, Београд се опраштао од највећег српског комедиографа. Најемотивнији, али уједно и најлепши растанак од Нушића приредили су малишани Родиного позоришта када су 23. јануара, у Коларчевој задужбини, одиграли своју прву представу.

Пуна два сата публика је уживала у разноврсном програму. Уводна тачка је била Пушин долазак на свет. На светла позорнице је изашао дечак у соколској униформи, са лоптом у рукама, у улози конферансијеа Пуше.¹² Тог тренутка је почела глумачка каријера једанаестогодишњег Аврама Алтараца, јеврејског дечака, који је међу својим другарима био познат под надимком Фреди.¹³

После Фредијеве најаве, у наставку програма, изведена је измишљена басна *Лекција у шуми*, затим *Илустрована песма* Чика Јове Змаја¹⁴, *Чешке народне игре*, у извођењу ђака Чехословачке школе из Београда, и *Три прасета* од Волта Дизнија¹⁵. Посебно весела тачка је била *Родина пошта*. У њој су мали поштари делили поклоне својим другарима у публици и позивали их на наредну представу шаливим стиховима „Позориште родино шаље своје поштаре да на крају представе сву публику поздраве и уједно да позову на представу нашу нову! Јер баш нико није слеп, види да је програм леп!“¹⁶

Аврам Фреди Алтарац на дан прве представе Родиного позоришта, 23. јануар 1938.

(Политика - Фотодокументација)

¹² Р. (Радмила Бунушевац, прим. аут.), „Београд је добио дечје позориште – Прва представа Родиного позоришта за децу и омладину“, *Политика*, 24.1.1938, 10.

¹³ Аврам Алтарац је рођен 15. марта 1927. у Београду, у породици сефардских Јевреја. Архив Јеврејског историјског музеја (у даљем тексту АЈИМ), База Јевреја рођених у Београду, бр. 3137. На плакатима Родиного позоришта води се као Фреди Алтарас.

¹⁴ Јован Јовановић Змај (1833-1904) је био по занимању лекар, али се током целог живота бавио писањем лирских, политичких и сатиричних песама. Први је писац у српској књижевности који је стварао поезију за децу.

¹⁵ Волт Дизни (Walt Disney, 1901-1966) је био амерички филмски продуцент, режисер и сценариста. Остао је упамћен пре свега као један је од најпознатијих светских продуцената цртаних филмова и као власник једне од највећих светских медијских кућа за производњу забавног програма (Walt Disney Productions).

¹⁶ АЈИМ, Фонд „Холокауст поклони“, K2-56

Након краће паузе уследила је прича *Вештица* и Змајева кобајаги историјска драма *Несрећна Кафина*. На крају је одиграна, како на плакату за прву представу пише, оперета без певања, али са балетом, *Мики и Мини међу играчкама*, коју су извели ученици балетске трупе Вере Чалејеве. Од једанаесте представе плесачке сцене су приказивали балерине и балетани Родиног позоришта.¹⁷ Играчке за тачку *Мики и Мини међу играчкама* позајмљене су из радње „Две роде“ јеврејског трговца Исака Нисима.¹⁸

Плакат са програмом прве представе Родиног позоришта
19. (23) јануар 1938.

(Збирка програма и плаката МПУС, Инв. бр. 24336)

Од самог почетка, међу малим глумцима у Родином позоришту играла су још два талентована јеврејска дечака, браћа Михајло и Рудолф Фаркић.¹⁹ У првој представи они су имали запажене улоге у тачкама *Три прасета*, *Несрећна Кафина* и *Мики и Мини међу играчкама*.

Лист Политика је објавио чланак поводом премијере са више него одличном критиком. Ту се, између осталог, каже: „Кроз одшкринуту завесу прво се појавио огроман клун једне роде из кога је, на велико изненађење и радост дечију, испао један мали спортиста у фудбалском дресу с фудбалом у рукама. Њега смо од тада виђали пред почетак сваке тачке; то је био ‘конферансије’,

¹⁷ Родин балет је био неизоставан део сваке представе. Захваљујући Даници Живановић, изврсном балетском педагогу Родиног позоришта, неки од малишана су театарски облик игре одабрали за свој животни позив. Ту пре свега спадају Милорад Мишковић (1928-2013), светски познат балетмајстор, и Катарина Обрадовић (1928-2016), примабалерина Народног позоришта у Београду.

¹⁸ Трговац Исаак А. Нисим је рођен 28. марта 1906. у Београду. Имао је продавницу играчака „Две роде“ на углу улица Кнегиње Љубице и Чика Љубине. Био је ожењен Саром Авдала, пореклом из Софије, са којом је 1939. године добио ћерку Естеру. Сви су страдали у Холокаусту. <https://jdz.arhiv-beograda.org/sr/details/24903>; <https://jdz.arhiv-beograda.org/rs/details/47555>; <https://jdz.arhiv-beograda.org/rs/details/47551>; <https://jdz.arhiv-beograda.org/rs/details/57845> [приступљено 15.11.2024].

¹⁹ Михајло (1928-2010) и Рудолф (1930-1941) Фаркић рођени су у београдској сефардској породици. Отац Рубен био је инжењер, а мајка Христина Хатек (Нина, Сарина), католикиња из Беча, домаћица. У документу који се чува у Историјском архиву Београда, од 24. октобра 1939, пише да су Рубену Фаркићу „деца прекрштена у католичку веру, а сам Фаркић је остао [...] у својој вери“. Након завршетка рата, августа 1945, Михајло је постао најмлађи члан Позоришта II рејона у Београду, а потом и члан Југословенског драмског позоришта. Недуго затим, на позив Гите Предић Нушић, прелази у деце позориште Бошко Буха, у којем је радио као глумац, редитељ и управник. <https://jdz.arhiv-beograda.org/sr/details/10342>; <https://jdz.arhiv-beograda.org/rs/details/21502> [приступљено 15.11.2024].

мали Пуша. И сваки пут кад би се појавио Пуша би пожњео аплауз на коме би му и велики глумци могли да позавиде. У својој улози Пуша је био заиста сјајан“²⁰ Поред новинара, представе Родиного позоришта готово су редовно пратили и фоторепортери. Најангажованији међу њима био је Рахамим Рака Рубен, фотограф листа Политика.²¹

Неколико дана касније, одржана је реприза „пошто су за премијеру првог програма Родиного позоришта све улазнице биле распродате много пре представе, те се велики број деце вратио тужан кући“.²²

Заогроман успех прве, али и свих будућих представа, поред Гите Придић и Софије Вукадиновић, биле су заслужне и маме малих глумаца. Оне су по потреби шиле костиме, биле шминкерке, училе децу текст, неретко и глумиле.

Лујза Алтарац, Фредијева мама, поред тога што

је бржно пратила свог сина у глумачкој авантури, често је снабдевала позориште разним потрепштинама из своје галантеријско-мануфактурне радње „Вулкан“, која се налазила у Васиной улици на броју 9.²³ Отац Соломон је, вероватно као и други очеви, само каткад из публике посматрао бравуре свог детета.²⁴ Лујза Алтарац је са великом љубављу, поготово када су у питању била деца, волонтерски учествовала не само у раду Родиного позоришта, већи и у добротворним, културним и образовним активностима Јеврејског женског друштва.²⁵

Аврам Фреди Алтарац са мамом Лујзом, 23. јануар 1938. (Политика - Фотодокументација)

Аврам Фреди Алтарац на дан прве представе Родиного позоришта, 23. јануар 1938. (Политика - Фотодокументација)

²⁰ Политика, н.д., 10.

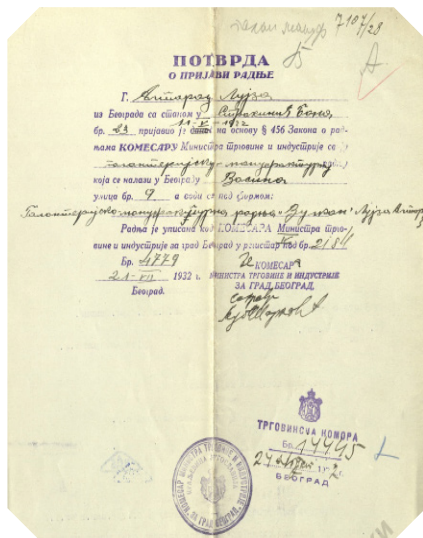
²¹ Рахамим Рака Рубен (1903-1950) је био један од првих фоторепортера листа Политика. Пуних двадесет година, сем ратних, када се као Јеврејин са породицом скривао по српским селима, документовао је бројне важне историјске догађаје: Свесловенски соколски слет у Београду 1930, сахрану краља Александра I Карађорђевића 1934, војни пуч 27. марта 1941, Декларацију о проглашењу Републике 29. новембра 1945, Први конгрес Народног фронта Србије, пролазак првог воза на прузи Брчко-Бановићи 1946, изградњу оmlадинске пруге Шамац-Сарајево 1947. Видети више у: Б. Панић (2011). Рубен, Рахамим Рака, *Знаменити Јевреји Србије*, Савез јеврејских општина Србије, Београд, 209-210.

²² „Реприза првог програма родиног позоришта“, Политика, 28.1.1938, 10.

²³ <https://jdz.arhiv-beograda.org/rs/details/36090> [приступљено 11.12.2024].

²⁴ Соломон Артарац, трговац по занимању, рођен је 14. августа 1895. у Сарајеву. По доласку у Београд, 1926, жени се у сефардском храму Бет Израел са двадесетпетогодишњом Луном Албахари. Након удаје, у готово свим грађанским документима, Луна се помиње као Лујза Алтарац. Првих година брака млади брачни пар је живео у породичном дому Лујзиних родитеља, трговца Албахари Јакова и његове жене Саре (Розе), рођене Алфандари. АЈИМ, База Јевреја венчаних у Београду, бр. 1399; <https://jdz.arhiv-beograda.org/sr/details/3559>; <https://jdz.arhiv-beograda.org/sr/details/5915> [приступљено 11.12.2024].

²⁵ Јеврејско женско друштво, основано 1874, поред тога што је било прво женско сефардско удружење на Балкану, уједно је било и женско друштво прво основно у Србији. Рад је био потпуно волонтерски и у почетку се сводио на пружање помоћи младим девојкама и женама, деци, старим лицима и болеснима. Временом су се активности проширивале, али и излазиле из оквира јеврејске заједнице. Крајем тридесетих година 20. века Лујза Алтарац је била у управном одбору Јеврејског женског друштва. Видети више у: *Постанак и рад Јеврејског женског друштва 1874-1939*, Алманах хуманих друштава, Београд, 1940, 188-192.

Пријава радње Лујзе Алтарац,
21. јул 1932.
(Фонд „Трговинска комора у Београду“
ИАБ-509-K19-7107)

публике, а ја сам се, на ужас тетке Гите која је посматрала сцену иза кулиса, придружила у смеху гледаоцима. Слушајући и гледајући Фредија, просто сам се превијала од смеха наред бине, што је било супротно мојој улози озбиљног пажа. На тетку Гитине паничне знаке да се склоним са позорнице, само сам одмахнула руком и наставила да уживам у бравурама неодољивог комичара.³¹

Само недељу дана после премијере *Цара Тири*, први пут је одиграна и представа *Емил и детективи*.³² Миливој Предић је прерадио радњу дечијег романа Ериха Кестнера и згоде и незгодне дектективске дружине, која трага за украденим новцем Емила Тишбајна, преместио из Берлина у Београд.³³ У представи је играло 40 малих глумаца и 20 професионалаца.³⁴ Главна улога авантуристе Емила, који у Предићевој адаптацији носи презиме Ножић, припала је дечачићу Синиши Ковачићу. На репризном извођењу, 17. априла, заменио га је Фреди Алтарац.³⁵

Фредијев таленат, запажен већ на самом почетку, био је улазница за добијање нових улога. У марту је заблистао на премијери шaljиве бајке *Цар Тири*.²⁶ Цара је глумио дечак Пера Стојановић (Петар Словенски)²⁷, царичицу девојчица Олга Спиридоновић²⁸, док је Фреди буру смеха у гледалишту извазвао играјући Тиру који је заспао као шегрт, а пробудио се као цар. Представа је била обновљени комад који се приказивао у Сретеновићевом и Нушићевом Малом позоришту.²⁹

Сећајући се извођења овог дела Зора Вукадиновић³⁰, у књизи „Родино позориште“, забележила је следеће: „Уживала сам у пробама, вежбала балет. Ипак, морам признати да сам у позоришту била много бољи гледалац него извођач [...] Играла сам, обично, ‘народ’ или сам певала у хору. Тетка Гита, мека срца као према сваком детету, сажалила се на мене и наговорила своју колегиницу, а моју мајку, да ми повери улогу Првог пажа у Цару Тири. На пробама је све било доста добро, а на представи - катастрофа! Да би се разумело зашто је до тога дошло, треба рећи да је насловну улогу у том комаду играо изванредно талентован дечак Фреди Алтарац. Био је рођени комичар и изазивао је громогласан смех

²⁶ Комад је премијерно изведен 20. марта 1938. у Народном позоришту на Врачару.

²⁷ Петар Словенски (Петар Стојановић, 1924-2002) је био српски глумац и радио водитељ. На Радио Београду читаву деценију је сваког дана водио емисију „Караван“ која је, поред музичког дела, на сатиричан начин пратила актуелне догађаје из свих сфера живота.

²⁸ Олга Спиридоновић (1923-1994) је била српска филмска, телевизијска и позоришна глумица. Добитница је Златне арене 1959. за најбољу женску улогу у филму „Мис Стоун“. У Југословенском драмском позоришту почела је да глуми 1952. и ту је наставила да игра и након пензионисања.

²⁹ „Обновљени Цар Тири у Родином позоришту“, *Политика*, 19. 3.1938, 7.

³⁰ Зора Вукадиновић је била ћерка Софије и Живојина Вукадиновића. Са својом сестром Јелком глумила је у Родином позоришту од самог оснивања.

³¹ Зора Вукадиновић; *Родино позориште* (Београд: Музеј позоришне уметности Србије, 1996), 184.

³² Представа *Емил и детективи* изведена је 27. марта на сцени Народног позоришта код Споменика.

³³ Ерих Кестнер (Emil Erih Kästner, 1899-1974) је био немачки писац, песник, сценариста и сатиричар. Своју најпознатију дечију књигу „Емил и детективи“ (Emil und die Detektive) објавио је 1928. Књига је од тада постала једно од светски најомиљенијих штива за децу.

³⁴ „Родино позориште припрема Емила и детективе и успеће - ако нека мама не поквари ствар“, *Време*, 12.3.1938, 9.

³⁵ З. Вукадиновић, н.д., 51.

Представа бајке „Цар Ћира“
Аврам Фреди Алтарац као шегрт Ћира
(Политика - Фотодокументација)

На шеснаестој представи, приређеној 8. маја 1938. у дворани Коларчевог универзитета, представљен је програм састављен из више позоришних дела и балетских тачака. Фреди и девојчица Милица Маршићанин су приказали сцену под називом *Збрка у програму*.³⁶

Прва сезона Родиног позоришта, у којој је одиграно 17 представа, завршена је опроштајном приредбом 5. јуна на Коларчевом универзитету. После тога су деца отишла на заслужени позоришни распуст.

Премијера бајке „Цар Ћира“, 20. март 1938.
Аврам Фреди Алтарац седи на царском трону
(Политика - Фотодокументација)

³⁶ Милица Маршићанин је била једна од најпопуларнијих малих глумица Родиног позоришта. Због својих увојака, неодољивог осмеха и разиграних очију, али пре свега због неоспорно великог талента за глуму, певање и плес, прозвана је српском Ширли Темпл.

Премијера бајке „Цар Ћира“, 20. март 1938.
Аврам Фреди Алтарац са огледалом у руци
(Политика - Фотодокументација)

Премијера бајке „Цар Ћира“, 20. март 1938.
Аврам Фреди Алтарац испред царског трона
(Збирка фотографија МПУС, Инв. бр. 21684/1)

ДРУГА СЕЗОНА 1938 / 1939 ...

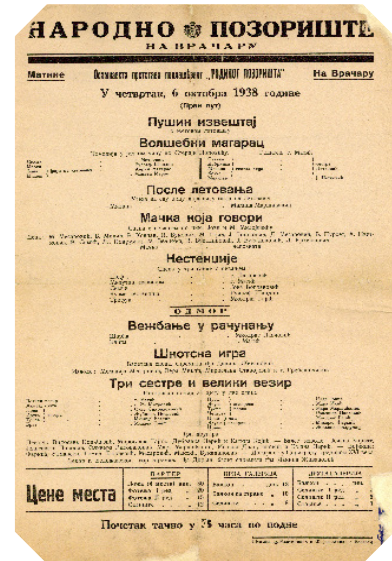
Након летње паузе, мали глумци су се од јесени поново окупили у свом позоришту. Од те сезоне, на приредбама су редовно учествовали Родин балет и Родин хор. Колико су све секције Родиного позоришта биле популарне код београдских малишана говори и податак да се на аудицију за балет пријавило око сто двадесет девојчица и дечака, док је хор због великог интересовања подељен на млађу и старију групу.³⁷

Прва представа је изведена 6. октобра 1938. у позоришту на Врачару. Као и на свим претходним извођењима, најпре је на сцену ступио Фреди Алтарац у улози конферансијеа Пуше. У уводној речи публици је дао кратак извештај о томе како је провео летњи распуст. Потом је уследила комедија у једном чину под називом *Волшебни магарац* Јована Стерије Поповића. У овој шаљивој причи Фредију је припала главна улога несташног Јаше, једног од тројице дечака који varaју лаковерног сељака тако што му краду магарца и смишљају разне догодовштине како би му га, уз одређену надокнаду, вратили. Сељака је глумио Жарко Митровић, професионални глумац, док су ликове друга два дечака, Марка и Милоша, ништа мање забавно него Фреди, приказали Рудолф Шандор и Младен Марас.

До краја календарске године, позориште је приредило још седам извођења. Репертоар се састојао углавном од старих комада, уз понеку премијеру.

У наредној години, Родинци су на сцени били већ 1. јануара 1939. на дечјој забави у Новом Саду. На позив тамошњег удружења српских жена они су, у свечаној сали Спомен-дома Краља Александра I Ујединитеља, заједно са новосадском децом извели врло успешно неколико позоришних комада.³⁸

Следећи наступ је био 4. јануара пред београдском публиком. На сцени Народног позоришта је премијерно приказан комад *Пут око света бр. 2*. Ову веселу ревију у дванаест слика почео је да пише децембра 1937. тада већ тешко болестан Бранислав Нушић. Пошто комедију није успео да доврши, то су учинили, са својим сарадницима, Миливој Мима Предић и Живојин Бата Вукадиновић. Како је комад био адаптација Нушићеве драме из 1911, главни јунаци нису више били Јованча Мицић и Човек са Ногом, већ њихови унуци. Они "једног дана, на правди Бога, добију батине и побегну у свет", али "узалуд траже земљу где нема лукавих људи, неправде и батина, те обиђу тако и нехотице цео свет, да се најзад опет врате у Јагодину", јер "ако већ мора тако да буде, најбоље је батине добијати код своје куће".³⁹ Уводну реч, као и много пута до тада, имао је конферансијеа Пуша, односно Фреди Алтарац. У играчким тачкама се пјављује девојчица Ребека Алтарац, стална чланица Родиного балета, која, иако истог презимена, није била у родбинској вези са Фредијем.⁴⁰

Плакат представе на којој је премијерно изведен комад „Волшебни магарац“, 6. октобар 1938.

(Збирка програма и плаката МПУС, Инв. бр. 31670-1)

³⁷ „Нова сезона Родиного позоришта – Позориште најмлађих београђана наставило је ове јесени свој рад“, *Правда*, 13. 10.1938, 9.

³⁸ „На дечијој забави у Новом Саду учествује и Родиного позориште из Београда“, *Дан*, 28.12.1938, 5.

³⁹ „Наставак Нушићевог Пута око света“, *Правда*, 3.1.1939, 4.

⁴⁰ Ребека Алтарац, од оца Мордохаја и мајке Ракиле, рођена је 17. јула 1926. АЈИМ, База Јевреја рођених у Београду, бр. 3081.

Програм који су глумци Родиног позоришта извели на други дан Божића није почео уобичајено. Изостала је уводна реч конферансијеа Пуше. Уместо тога је први пут приказан комад *Петао и Пуша*. Пушу је играо Михајло Фаркић, док је улога петла поверена Младену Марасу. Фреди се на позорници појавио на самом крају, у премијерно изведеној комедији *Бокс меч* од Стевана Загорчића.

Једна од омиљених представа, како за публику, тако и за глумце, била је комедија у пет слика са балетом и певањем Риста спортиста коју је написала глумица Љубинка Бобић.⁴¹ Доживљаји београдских дечака описани у овом делу, који у трци за фудбалском лоптом западају у разне неприлике, постали су толико познати да су нашли своје место чак и у спортској рубрици листа Политика, док су у Политикином забавнику, у облику стрипа, излазили све до почетка Другог светског рата. У новинском чланку приказ овог комада, премијерно изведен 15. јануара 1939, дат је са великим симпатијама. Аутор, који се потписао само иницијалом „С“, између осталог каже: „Главни јунак комада ‘Риста Спортиста’ мали Михајло Томић играо је као неки матори глумац, врло убедљиво, окретно и смело. Показао се достојан син свог оца, познатог тенора г. Живојина Томића. Врло је добар био и трио: Шуле, Дуле и Цуле (Миодраг Гајић, Фреди Алтарац и Рудолф Шандор), другови Ристини. Сва тројица су се трудили да даду што бољу игру и у томе су имали успеха“.⁴² На петом извођењу ове комедије, гостовао је Благоје Моша Марјановић, прослављени југословенски фудбалер. Пре него што су деца изашла на сцену, Моша је имао кратко предавање о спорту и фудбалу у тачки која се звала *Ко су прави спортисти?*.

Стрип „Риста спортиста“
Политикин забавник, 28. фебруар 1939.

У другој сезони велику симпатију публике придобила је и представа у пет слика са песмом и игром *Лажни царевић*, касније преименована у *Луди Лабакан*. Први пут је изведена 2. априла, на православни празник Цвети, на Коларчевом универзитету.⁴³ У адаптираној бајци немачког писца Вилхелма Хауфа лик принца Омара, сина чувеног султана коме мали уображени кројач Лабакан на превару жели да отме племићку титулу, тумачио је Фреди Алтарац.⁴⁴ Међутим, на дан првог извођења десила се незгода. Мала глумица Милица Маршићанин, која је требало да говори о

⁴¹ Љубинка Бобић (1897–1978) је била српска глумица и првакиња београдског Народног позоришта. Остала је упамћена по маестрално одиграном лику чувене Живке из Нушићеве комедије Госпођа министарка.

⁴² С, „Премијера Ристе Спортисте, комедије од Љубинке Бобић – Показало је јуче Родини позориште“, *Политика*, 16.1.1939, 8.

⁴³ „Лажни царевић - премијера Родиног позоришта на Цвети“, *Политика*, 1.4.1939, 20.

⁴⁴ Вилхелм Хауф (Wilhelm Hauff, 1802–1827) је био немачки песник и романописац. Након завршеног Универзитета у Тибингену, постао је учитељ деце барона Ернеста Еугена фон Хугела. За њих је написао дело Бајка (Märchen) које је касније објавио у „Алманаху бајки за 1826.“ (Märchen almanac auf das Jahr 1826). Неке од прича из Алманаха, чија се радња дешава на Оријенту, и данас су веома популарне.

празнику, изненада се разболела. Гита Предић и Софија Вукадиновић хитно су морале да нађу замену. Пошто нису сумњале у Фредијеву испрвеност, доделиле су му задатак да обавести публику о немилом догађају. Како је све изгледало најбоље илуструје одломак текста из забавног магазина Сад и некад:

„Одједном на сцену дотрчи задуван један симпатичан дебељко. Обраћа се још у горњем капуту господину Мими Предићу:

Шта је чика Мима? Зашто сте ме звали?

А здраво Фреди, чуј! Брзо! Милица има ватру и лежи у кревету па не може да дође. Ето, брзо научи ово напамет да то објавиш публици.

Хоћу, сместа.

Узео је из Предићеве руке програм на полеђини којег је био написан текст те објаве, и изгубио се међу кулисама. Одиста није прошло ни пет минута, а мали Фреди Алтарас, конференсије овог позоришта, долази пред нас и заиста – тече као вода.

Дакле почињемо, командује господин Мима,

Ајде ти Фреди, пред завесу и обајви ту тужну вест.

Мали Фредика је без икакве треме изашао пред завесу и после бурног аплауза, без иједне грешке извршио свој задатак.⁴⁵

Пред крај сезоне Родино позориште је гостовало у Панчеву. Повод је било оснивање театра за децу и омладину у овом граду које је названо Дечја радост. Том приликом, малишани из Београда су одиграли „своју огледну представу“ у дворани код Трубача.⁴⁶

Аврам Фреди Алтарац као Омар у представи „Лажни царевић (Луди Лабакан)“ (Фонд „Холокауст поклони“ АЈИМ, К2-56)

⁴⁵ З. Вукадиновић, н.д., 71.

⁴⁶ „Родино позориште у Панчеву“, *Политика*, 4.6.1939, 30. Лазар Драгићевић, трговац житом, почетком 19. века подигао је у самом центру Панчева велелепну кућу у којој је била кафана „Код трубача“. Временом је првобитна угоститељска намена куће била допуњена и другим културно-уметничким садржајима који су се приређивали у позоришној сали и дворани за плес.

ТРЕЋА СЕЗОНА 1939 / 1940 ...

Трећа сезона Родиного позоришта је почела 1. октобра 1939. Прва и готово све наредне приредбе играле су се недељом послеподне на Коларчевом народном универзитету. Фреди је на овом извођењу имао неколико запажених улога. Како је публика већ навикла, најпре се појавио на позорници као конферансије Пуша, затим је играо Мику, сина госпође Смиљке, у комедији *Позоришна проба*, и на крају је глумио везировог сина у историјском комаду за децу *Три сестре* и велики везир.

Род Рифлер и
Хеница Розенраух

На наредној приредби, 8. октобра, пажњу публике је посебно привукла Хеница Розенраух, мала балерина из Загреба, која је била миљеница и деце и одраслих и већ добро позната Родиној публици. На сцени је сваки пут подједнако бриљирала, било да се ради о класичном балету, фолклорним играма или степовању. Тако је било и овог пута. Своје играчко умеће приказала је у неколико соло тачака – у балету *Хрватска народна игра „Шестинчанка“*, *Химна пролећу* и *Јапанка*, и у степену *Морнар Попај*. Чудо од детета, како су је звали, Хеница је поникла из чувеног балетског студија који је водио плесач јеврејског порекла Род Рифлер.⁴⁷

Адаптација страних позоришних комада је постала стална пракса у Родином позоришту. Тако је, крајем октобра, одиграна представа *Кинеска лутка*. Ово дело Лајонела Дартија, које описује догађаје из кинеско-јапанског рата, први пут изведено 1937. у њујоршком позоришту за децу, написано је за малу филмску диву Ширли Темпл. У представи Родиного позоришта, улогу Ширли је играла Рената Улмански⁴⁸, Кинескињу девојчица Стојанка Илић,

док је Фреди Алтарац говорио о Кини и тумачио слике из савремене Кине које су биле приказиване на филмском платну.⁴⁹

⁴⁷ Род Рифлер (Rod Riffler), југословенски плесач и глумац, рођен је као Руди Унгар 1908. у Осијеку, у јеврејској породици. Са деветнаест година одлази у Беч. У аустријској престоници, поред глуме, похађа и часове кореографије модерног балета код Гертруде Краус, врсне плесачице и педагога. Даље школовање наставио је у Минхену, а затим у Паризу где је, одмах по доласку, добио ангажман у позоришту Казино де Пари (Casino de Paris), али и прилику да игра са Мистингет (Jeanne Florentine Bourgeois-Mistinguett), у то доба једном од најплаћенијих глумица и певачица. Током 1930-тих у Загребу је основао студио за ритмичку гимнастику и плес. Часове гимнастике водила је његова сестра Нада. Иако је 1937. или 1938. прешао на римокатоличку веру, по успостављању Независне државе Хрватске одведен је као Јеврејин у Јасеновачки логор где је и страдао. Нада је интернирана прво у логор у Краљевици, а затим у логор Кампор на Рабу. Њена даља судбина је непозната. Jelka Smreka, Đorđe Mihovilić. *Poimenični popis žrtava Koncentracijskog logora Jasenovac 1941-1945* (Jasenovac: Spomen-područje Jasenovac, 2007), 1740.; „Осечанин г. Род Рифлер, партнер чувене Мистингете у Београду“, *Време*, 16.2.1933, 4.; <https://zbl.lzmk.hr/?p=2624> [приступљено 25. 3. 2025].

⁴⁸ Рената Улмански (1929) играла је у Родином позоришту заједно са својим сестрама Ксенијом и Миланом. Од августа 1942. до маја 1943. глумачком занату ју је учио др Ерих Хеצל (Erich Hezel, 1899-1944). О томе сведоче и белешке исписане у „Свесци за глуму Р. Улмански“. Др Хеצל, Јеврејин, бежећи од нарастајућег нацизма, дошао је 1934. из Немачке у Београд. Одмах је ангажован као редитељ Опере и Дrame Народног позоришта. Током окупације, повремено се скривао у кући Улманских. Страдао је на Пашином брду 1944. за време бомбардовања Београда. Захваљујући др Хецелу, Рената Улмански је по окончању рата наставила да се бави глумом. Била је стални члан београдског Народног позоришта, Српског народног позоришта у Новом Саду, Београдског драмског позоришта и Атељеа 212. Видети више у: Pašić, F. (2009). Dr Erich Hecl, reditelj, Teatron, časopis za pozorišnu umetnost, br. 146/147, Godina XXXIV, 71-82.

⁴⁹ З. Вукадиновић, н.д., 76.

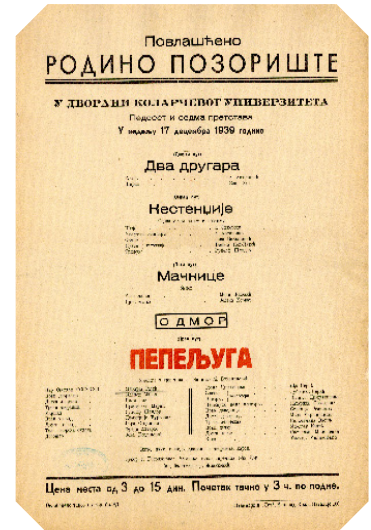
Фреди је играо у још неколико премијерно изведених представа треће сезоне – у *Мигулаћу*, *Пепељуги*, *Невином греху*, *Ристи Робинзону* и *Носоњи*.

Причу Станке Димитријевић *Рођендан малог ђаволчета*, која приповеда о згодма и незгодама ђаволчета Мигулаћа, Миливој Предић је прерадио у позоришни комад са пуно песме и балетске игре. Главну улогу ђаволчета, које излази на површину Земље како би правио разне ситне пакости, тумачила је Милица Маршићанин. Фреди је у овом комаду имао споредну, али веома запажену улогу.

Дружину Родиного позоришта није волела само бројна публика, већ и новинари који су редовно пратили сва догађања овог децјег театра. Поводом премијерног извођења *Пепељуге*⁵⁰, 17. децембра 1939, новинар листа *Политика* написао је следеће: „Наши драмски писци као да се стиже да се забаве децом. Они више воле да напишу десет рђавих комада за одрасле, него један добар за децу. И зато ми ваљда једини народ на Балкану немамо још праве дечије књижевности [...] Ту нашу стидљивост разбио је сада један даровит драмски писац, иначе врло заслужан за стварање наше праве дечије књижевности, уредник ‘Златне књиге’, г. Живојин Вукадиновић [...] Он је узео једну од најзанимљивијих народних прича, која се налази код свих народа – Пепељугу – и од ње направио још занимљивију комедију у стиховима [...] ‘Пепељуга’ г. Вукадиновића пуна је духовитих места, пуна топлине и занимљивих ситуација [...] Сцене комедије лепо су повезане и смењивале су се брзо, тако да су мали гледаоци пратили комад до краја са напрегнутом пажњом [...] Нарочито су се истакли: Дубравка Перић и Иванка Драгутиновић, као кћери Госпа Црвенперке, Пепељугине маћехе, Младен Марас, као први дворанин, Фреди Алтарас, као Тале – дворска будала и Јован Богдановић, као добошар [...] Гђа Живановић својим балетским тачкама, гђа Доријан својим музичким тачкама и г. Беложански својим декором, помогли су писцу г. Вукадиновићу и анонимном редитељу (прим. аут. Софији Вукадиновић) да премијера доживи заиста леп успех.“⁵¹

У најави репризе истог комада похвале за малог Фредија, који се зналачки свети Пепељугиној маћехи и сестрама за сва почињена зла, биле су још веће: „[...] у овој обради Пепељуге, сама дворска будала Тале прави сва чуда захваљујући балету царског позоришта, костимима и реквизитима. Поред Пепељуге коју са нежношћу игра мала Катарина Обрадовић [...] најзначајнија је децја улога младе дворске будале Тала кога с полетом представља Фреди Алтарас, познат иначе као Родин конферансије Пуша [...]“⁵²

Јулија Лазаревић, новинарка ревије Нови свет, годину дана касније, након једне од реприза представе *Пепељуга*, описала је узаврелу атмосферу која је владала међу малим глумцима иза позорнице. Она је открила и неке ситне тајне о њима, а за Фредија износи следеће: „Што се тих интерних ствари тиче, да их не крстимо баш интригама, најбоље је верзиран ветеран Родиного позоришта, Фреди Алтарас, познати Пуша. Пуша игра од оснивања Родиного позоришта, дао је читав низ типова [...] Играо је Емила у Емилу и детективима, принца Омера у Лудом Лабакану,

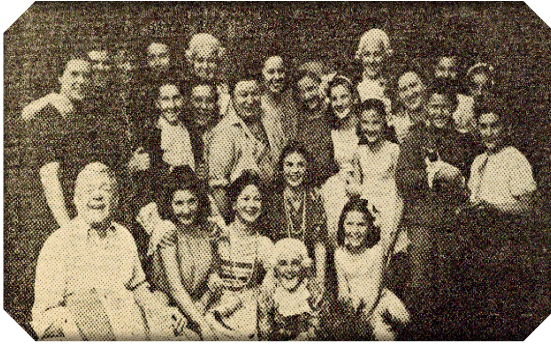
Плакат представе на којој је премијерно изведена комедија „Пепељуга“ 17. децембар 1939. (Збирка програма и плаката МПУС, Инв. бр. 31671-11)

⁵⁰ Живојин Бата Вукадиновић, инспирисан познатом бајком Пепељуга, написао је за Родино позориште истоимену комедију. У његовом делу се појављује личност које нема у бајци, а то је дворска луда Тале, коју је играо Фреди Алтарас.

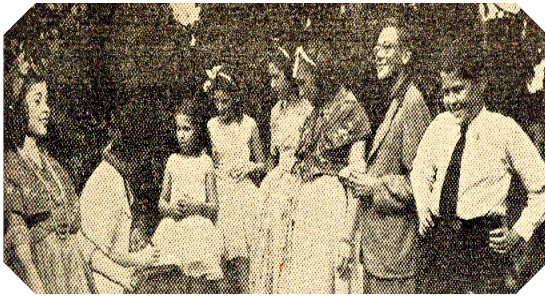
⁵¹ „Пепељуга позоришни комад за децу“, *Политика*, 18.12.1939, 10.

⁵² „Данас после подне у Манежу даје Родино позориште репризу Пепељуге“, *Политика*, 25.12.1939, 17.

стражара у Носоњи, а у Пепељуги, која се даје већ десети пут, игра највећу мушку улогу – дворску будалу Талета. [...] За собом Пуша има око осамдесет представа. Сада му је четрнаест година и одличан је ученик. Од свих улога највише воли улогу Пуше. Иначе, зна све закулисне догађаје и интриге из гардероба. Шта више, познаје и све тајне својих старијих колегиница. Сасвим се снашао у позоришној атмосфери. Он има већ позоришну рутину и свој глумачки став. Његова, донекле дебељушката појава одлично одговара улогама које игра.”⁵³

Ансамбл Родиног позоришта
Аврам Фреди Алтарац други здесна
Аврам Фреди Алтарац први здесна
Нови свет, 6. октобар 1940.

Аврам Фреди Алтарац као дворска луда
Тале у комедији „Пепељуга“
(Збирка фотографија МПУС,
Инв. бр. 21685/3)

⁵³ З. Вукадиновић, н.д., 97.

Како нису сачувани сви плакати Родиног позоришта, реконструкција представе одигране 4. фебруара 1940. могућа је само на основу новинских најава и једне фотографије. Београдски дневни лист Време пише да ће на програму бити две премијере – *Живе лутке*, комедија у три слике од Михаила Сретеновића, која је играна још у Малом позоришту, и *Дан примања* од, у то време, младог децјег писца Гвида Тартаље.⁵⁴ На поменутој фотографији, која се чува у Музеју позоришне уметности Србије, међу бројним костимираним глумцима је и Фреди Алтарац.

Фотографија ансамбла Родиног позоришта после представе „Живе лутке“, 4. фебруар 1940.
Аврам Фреди Алтарац у првом реду, трећи здесна
(Збирка фотографија МПУС, Инв. бр. 21699)

Шездесет седма и шездесет осма представа су одигране 11. фебруара у Градском позоришту у Суботици. На дневном извођењу, деца су приказала неколико тачака. Прво је изведена сцена са певањем *Мачка која говори*, затим монолог једне срећне девојчице *Поштански пакет*, потом балети *Мачкице* и *Коњићи*, па шала у једном чину *Нови учитељ* и за сам крај *Пепељуга*, која је постала једно од најомиљених комада, како малим глумцима, тако и публици. Вечерњи програм је био потпуно другачији и много богатији, тако да је подељен у три дела. Најава гостовања у Суботици илуструје колико су Родине представе биле важан догађај у животима београдских малишана. Ту стоји да „Пошто Родино позориште с великим бројем својих чланова путује данас у Суботицу, где сутра гостује, то ове недеље београдска деца неће имати своју омиљену Родину представу на Коларчевом универзитету. Због тога ће идуће недеље дати Рода две представе, једну на Сретење, 15. о.м., а другу у недељу 18. о.м.“⁵⁵

Плакат са гостовања Родиног позоришта у Суботици, 11. фебруар 1940.
(Збирка програма и плаката МПУС, Инв. бр. 24355-1)

⁵⁴ „Живе лутке (Премијера у Родином позоришту)“, *Време*, 3.2.1940, 11.

⁵⁵ „Сутра у недељу Родино позориште не даје представу у Београду“, *Политика*, 10.2.1940, 19.

Најава приредбе Родиного позоришта „Čика Јовин дан“
Време, 23. март 1940.

дечјем балу, где је обучен као Робинзон Крусо, напушта своје другове да би се правио важан. На његову несрећу доживљава низ смешно-страшних пустиловина, али га из свих тих опасности спасавају његови другови.⁵⁷ Комедија *Риста Робинзон*, нажалост, није успела да досегне огромну популарност *Ристе спортисте*, што потврђује и број извођења. Након премијере, комад је изведен само још једанпут.

Већ почеком маја месеца, Родино позориште приказује још један нови комад. Реч је о оперети у пет чинова *Носоња*, коју је написао Јосеф Штек према бајци Вилхелма Хауфа.⁵⁸ Главни лик је дванаестогодишњи дечак по имену Мата. Због увреде коју је нанео злој вештици и подвргао руглу њен велики нос, бачене су на њега чини. До тада добар и леп дечак постао је ружан носоња. Невоље кроз које Носоња пролази, као у свакој бајци, на крају се срећно завршавају.⁵⁹ Поред одраслих глумаца, на сцени се у овом комаду појавило и тридесет малишана. Фреди је глумио лик стражара. Представа пуна песме и игре оставила је публику без даха и била је најуспелија у овој сезони. На преводу, адаптацији и режији радили су брачни пар Гита и Миљивој Пређић.

Трећа сезона је званично и веома успешно завршена 2. јуна.⁶⁰ Број извођења је био много већи него у претходним сезонама, укупно 41.⁶¹

Плакат представе на којој је премијерно изведен
комад „Риста Робинзон“, 7. април 1940.
(Збирка програма и плаката МПУС, Инв. бр. 31672-3)

⁵⁶ „Čика Јовин дан у Родиним позоришту“, *Време*, 21.3.1940, 17.

⁵⁷ „Риста Робинзон“, *Време*, 7.4.1940, 19.

⁵⁸ Јосеф Штек (1894–1969) је био немачки писац књига за децу, радио драма и представа за аматерска и луткарска позоришта. Оперету *Носоња* (*Der Zwerg Nase*) је написао према истоименој бајци из 1926. Вилхелма Хауфа.

⁵⁹ „Дечја оперета Носоња у Родиним позоришту“, *Политика*, 4.5.1940, 15.

⁶⁰ „Родино позориште завршава данас своју трећу сезону“, *Време*, 2.6.1940, 19.

⁶¹ У првој сезони је одиграно 17 представа, а у другој чак 27.

Међутим, до почетка наредне позоришне сезоне, мали глумци су у Београду приредили још три летње представе у оквиру културне манифестације „Свечане игре“.⁶² Приказали су добро познате и увежбане балетске тачке и комаде *Пепељуга* и *Носоња*.

Крајем септембра, Родино позориште је гостовало у Борову на позив музичког и певачког друштва „Радиша“, које је деловало као културно друштво фабрике Бата. Педесеторо малих уметника, на овом путу, пратило је и петнаест мама задужених да, као „помоћно особље“, прискоче у помоћ управницама тетка Гити и тетка Сојки.⁶³ О овом догађају у недељнику Борово стоји следеће: „У суботу 21. и недељу 22. овог месеца гостовало је у Борову чувено ‘Родино позориште’ из Београда, које нам је приказало праву уметничку творевину почившег Бранислава Нушића. [...] Првог дана свога гостовања ‘мале роде’ су нам приказале ‘Пепељугу’, комедију у три чина од Живојина Вукадиновића. Пре тога роде су извеле неколико ритмичких игара [...] Толико смисла за игру, толико гипкости у телешцима ове златне дечице, ми нисмо могли ни да замислимо. Тешко је издвојити било коју од њих изнад осталих. Па ипак нам се чини да не можемо пропустити, а да не истакнемо игру Бојане Перић, која је у игри већ сада, са својих девет година, прави уметник. [...] У ‘Пепељузи’ нарочито су се истакле својом игром ученице Катарина Обрадовић у улози Пепељуге, Дубравка Перић у улози Злате, и Иванка Драгутиновић у улози Бисерке. Али душа овог позоришта чини нам се да је млади Фреди Алтарас, ученик IV разреда гимназије, који је у ‘Пепељузи’ играо дворску будалу Талета. Његова игра била је достојна и самог престоничког Народног позоришта. Мали Фреди истакао се и другог дана, у улози ‘Цара Ћире’ [...] Он је и у овом комаду био душа игре и трупце.“⁶⁴

Илустрација најаве премијерног извођења представе „Носоња“
Време, 3. мај 1940.

Представа „Пепељуга“, Калемегдан, 24. август 1940.
Пера Стојановић (Петар Словенски) у средини као цар Светлан и
Аврам Фреди Алтарац први здесна као Тале
(Фонд „Холокауст поклони“ АЈИМ, КЗ-56)

⁶² Културна манифестација „Свечане игре“ заживела је августа 1940. Отворена је заједничком иницијативом Уметничког позоришта и београдске радио-станице. Представе су се играле на Калемегдану, под отвореним небом, испод Сахат куле и Географског института.

⁶³ „Родино позориште отпутовало на дводневно гостовање у Борово“, *Време*, 23.9.1940, 11.

⁶⁴ „Родино позориште у Борову“, Борово, бр. 67, 1940, 2.

ЧЕТВРТА СЕЗОНА 1940 / 1941.

Не слутећи да ће четврта уједно бити и последња сезона Родиног позоришта, мали глумци су се у октобру вратили дворанама и новим улогама. На првој представи, 6. октобра 1940, поред обновљеног *Цара Тире*, било је и неколико премијерних извођења. Представа од 13. октобра имала је поновљен репертоар. Новина је био једино уводни монолог *Перица* од Гвида Тартаље, који је говорио Фреди Алтарац.

Представа „Смеј се, Микадо“
Аврам Фреди Алтарац први слева
(Фонд „Холокауст поклони“ АЈИМ, КЗ-56)

На првој приредби у новембру, премијерно је изведена оперета у три чина *Смеј се, Микадо*, чија се радња дешава на Далеком истоку. На музику чувеног дечјег композитора Ромола Короне нов либрето у стиховима написао је Миливој Предић. У бајци са пуно музике и балета главни лик Микада играо је Виктор Старчић, професионални глумац, док је Фредију припала улога мандарина Ви-Панга.

Родино позориште је у новембру ишло и на гостовање у Кикинду. Представе су играње два дана у Дворани Соколског дома. Од комада у којима је глумио Фреди приказана је *Пепељуга*.

Према сачуваним плакатима види се да је у неколико наредних представа приказан само комад *Смеј се, Микадо*. Разлог за то је највероватније била припрема духовите балетске пантомиме *Желим шешир по последњој моди*, први пут изведена 15. децембра 1940.⁶⁵ Радња, пуна шале, одиграва се у једној модној продавници са шеширима и почиње сценом у којој продаванице шешира, шегрти и Бој (прим. аут. дечак), кога игра Фреди, уређују радњу. Са њима је и газдарица бутика, коју је тумачла тринаестогодишња девојчица Дубравка Перић.⁶⁶ Потом у радњу улази дама, гђа Гитић (прим. аут. Гита

Предић Нушић). Она жели шешир по последњој моди, али посебан, који би је учинио вишом, пошто је малог раста. После дугог бирања најзад налази један, накинђурен разним вештачким цвећем, тракама и накитом, и задовољно излази из радње док јој се раднице иза леђа слатко смеју. У балетским тачкама учествовало је преко двадесет Родиних играчица. Многе од њих су кроз коју годину постале професионалне балерине.

У славу свог оснивача Бранислава Нушића, на трогодишњицу његове смрти, Родинци су 19. јануара 1941. први пут извели представу *Хајдуци*. У новинском чланку поводом извођења ове представе, која је истовремено била и јубиларна, стога, пише: „[...] Ову занимљиву приповетку, у којој Нушић прича како је у детињству заједно са својим друговима бежао у хајдуке, драматизовао је један млад писац, свакако најмлађег кога смо досад имали, ученик седмог разреда гимназије, који је – и поред своје младости – већ успео да Народно позориште у Новом Саду једно његово дело стави на репертоар. Његов је псеудоним Коста Лукић [...] Улогу старог Нушића у прологу и епилогу игра члан Народног позоришта г. Пеција Петровић, а улогу малог Нушића у чиновима

⁶⁵ Наслов представе је убрзо преименован у Најмодернији шешир.

⁶⁶ Дубравка Перић (1927–2002) је била члан Југословенског драмског позоришта од оснивања до одласка у пензију. Поред позоришних остварила је бројне улоге и као филмска и телевизијска глумица.

драматизације саме приче игра члан Родиног позоришта Младен Марас [...]“⁶⁷ Жику Дроњу, дечака из Нушићеве дружине из детињства, који је био сав некако расклиматан и све је на њему висило, играо је Фреди.

Представа „Хајдуци“, 19. јануар 1941.
Аврам Фреди Алтарац трећи здесна
(Збирка фотографија МПУС, Инв. бр. 21702)

Поводом стоте представе штампана је и брошура са кратким историјатом Родиног позоришта, списком 67 сталних чланова и њих 140 који су прошли кроз позориште. Име Аврама Алтараца налази се на првом месту.

Дечја соба, прва српска опера за децу, коју је компоновао Миленко Живковић⁶⁸, а либрето написала песникиња Десанка Максимовић⁶⁹, била је последњи нови комад који су деца припремила и изводила до пред сам почетак рата. Представа је премијерно одиграна 20. фебруара 1941. у Народном позоришту, у сарадњи са Музичком школом „Станковић“ и Симфонијским оркестром Радио Београда. За огроман успех представе свакако је био заслужан и балетски педагог, Јеврејин Лујо Давичо.⁷⁰ Он се постарао да пантомимским додацима комад учини још занимљивијим. У хору шумских птичица учествовали су његови ученици школе „Станковић“, међу којима је било и двоје јеврејске деце – Давид Леви и Рашела Шела Леви. Београдска штампа је имала више него позитивне критике оценивши да је ово „ретко занимљива дечја представа, забавна за децу, а са свима уметничким особинама које могу да траже одрасли“.⁷¹

⁶⁷ „Нушићеви Хајдуци у Родином позоришту“, *Време*, 19.1.1941, 11.

⁶⁸ Миленко Живковић (1901–1964) је био српски композитор и диригент. Упоредо је учио музику у београдској Музичкој школи „Станковић“ и студирао право. У Лајпцигу је дипломирао композицију, након чега одлази на специјалистичке студије у Париз. По повратку у Београд радио је као професор у Музичкој школи „Станковић“, а од 1948. предавао је композицију на Музичкој академији у Београду и био декан ове установе.

⁶⁹ Десанка Максимовић (1898–1993) је била српска књижевница и професорка књижевности. У току стваралачког века, који је трајао преко седамдесет година, објавила је око педесет књига путописа, поезије, песама и прозе за децу и омладину.

⁷⁰ Лујо Давичо, балетски играч, педагог и кореограф рођен је 1908. под именом Леон Јуда Давичо, у угледној београдској јеврејској породици. Његов отац Бенко Давичо по професији је био адвокат. Активно је учествовао у животу и раду јеврејске и српске заједнице, писао је песме, преводио позоришне комаде са шпанског и немачког. Лујо је, након завршене Школе за ритмику и пластику Маге Магазиновић, наставио школовање у Француској, на Институту „Жак Далкорз“ (L'Institut Jaques-Dalcroze). На Музичкој академији у Београду и у Музичкој школи „Станковић“ предавао је ритмичку гимнастику. Страдао је као учесник Народноослободилачке борбе 1942, док му је готово цела породица убијена у Холокаусту. Више о Лују Давичу у: Saša Brajović, *Lujo Davičo – Fragmenti života* (Beograd, Clio, 2019)

⁷¹ „Дечја опера у четвртак послеподне“, *Време*, 23.3.1941, 9.

Фреди Алтарас, који је као Тале увек изазивао буру смеха и бучно одобравање у гледалишту. Фреди је био један од најпопуларнијих Родиних глумаца, али је на овим представама иза сцене гледао како се узалудно трудим да га, као Тале, достигнем. Њему су тетка Сојка и тетка Гита објасниле да је за њега боље да се привремено склони са сцене. Нико од нас није ни помислио да ће Немци погубити нашег драгог Фредија, његову породицу и многе припаднике његовог јеврејског као и нашег заједничког српског народа. [...]”⁷⁴

Све присутнија дискриминација Јевреја и притисак да се у програм уведу пропагандне песме и текстови у којима би се величала влада Милана Недића, довели су до решености Гите Предић Нушић и Софије Вукадиновић да распусте Родино позориште.⁷⁵

Београдски Јевреји су 7. децембра 1941. добили наређење да се сутрадан ујутру, 8. децембра, пријаве Специјалној полицији за Јевреје у улици Џорџа Вашингтона. У наредних пет дана, све до 13. децембра, колоне јеврејских жена, деце и старца, са завежљајима најосновијих ствари и мало хране, након регистрације, камионима су пребацивани у јеврејски логор на Београдском сајмишту (Semlin Judenlager). Међу њима није било породице Алтарац. На основу исказа Грете Албахари, рођене сестре Лујзе Алтарац, Фреди је са мамом био заточеник јеврејског логора на острву Раб, а затим логора Аушвиц, у којем су убијени 1944.⁷⁶ Отац Соломон такође је био жртва Холокауста. Под којим условима је страдао, остала је непознаница.

Правосудни орган: *Полит. одбор*
 Чланак: *Закон о јеврејској заштити*
 Број: *42-416-648*

А. Подаци о личности житеља или странца

Препише, место где и које извршио, датум извршења	Знак	Број житеља	Народност	Своје - порекло			Своје - порекло	Своје - порекло	Своје - порекло	Своје - порекло
				Како	Где	Када				
<i>Београд, улица...</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>Јевреј</i>	<i>Београд</i>	<i>Београд</i>	<i>Београд</i>	<i>Београд</i>	<i>Београд</i>	<i>Београд</i>	<i>Београд</i>

Б. Подаци о личности житеља или странца

Род. број	Грмачко име или и име	Знак	Број житеља	Народност	У којој је држави или странци	Своје - порекло	Своје - порекло	Своје - порекло	Своје - порекло	Своје - порекло

У *Београд* 1943 год.

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ БЕОГРАДА

Правосудни орган: *Полит. одбор*
 Чланак: *Закон о јеврејској заштити*
 Број: *42-416-647*

А. Подаци о личности житеља или странца

Препише, место где и које извршио, датум извршења	Знак	Број житеља	Народност	Своје - порекло			Своје - порекло	Своје - порекло	Своје - порекло	Своје - порекло
				Како	Где	Када				
<i>Београд, улица...</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	<i>Јевреј</i>	<i>Београд</i>	<i>Београд</i>	<i>Београд</i>	<i>Београд</i>	<i>Београд</i>	<i>Београд</i>	<i>Београд</i>

Б. Подаци о личности житеља или странца

Род. број	Грмачко име или и име	Знак	Број житеља	Народност	У којој је држави или странци	Своје - порекло	Своје - порекло	Своје - порекло	Своје - порекло	Своје - порекло

У *Београд* 1943 год.

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ БЕОГРАДА

Пријава смрти Алфреда (Аврама) и Лујзе Алтарац, 20. април 1945.
 (Фонд „Народни одбор I рејона града Београда“ ИАБ,42-K416-648; 42-K416-647)

⁷⁴ З. Вукадиновић, н.д., 163.

⁷⁵ Исто. 122.

⁷⁶ <https://jdz.arhiv-beograda.org/sr/details/50798>; <https://jdz.arhiv-beograda.org/sr/details/50797> [приступљено 24.3.2025].

После ослобођења Београда, у јануару 1945, Родино позориште је наставило са радом под поткровитељством Уједињеног савеза антифашистичке омладине Србије и са именом Пионирско позориште. Неколико месеци касније, тадашње власти су одлучиле да га затворе. Разлог је био, како се наводи, да је штетно да се деца баве глумом и балетом и да је корисније да се посвете само учењу. Након пет година упорне борбе, крајем 1950, Гита Предић Нушић успела је да добије сагласност о покретању новог позоришта за децу и младе. Названо је Бошко Буха, по дечаку који је херојски страдао у Другом светском рату. За потребе позоришта адаптиран је један део предратне палате Реуниона, на данашњем Тргу републике, који до данас служи као сала најстаријег послератног престоничког дечјег театра.

Аврам Фреди Алтарац и Миливој Мима Предић
Коларац, 6. октобар 1940.
(Фонд „Холокауст поклони“ АЈИМ, К2-56)

Архивска грађа

Архив Јеврејског историјског музеја (АЈИМ)

База Јевреја рођених у Београду

База Јевреја венчаних у Београду

Фонд „Холокауст поклони“

Историјски архив Београда (ИАБ)

Фонд „Трговинска комора у Београду - Београд“

Фонд „Народни одбор I рејона града Београда“

Фонд „Управа града Београда, Централна пријавница - Картотека грађана пријављених у Београду“

Музеј позоришне уметности Србије (МПУС)

Збирка програма и плаката

Збирка фотографија

Политика

Фотодокументација

Интернет извори

Историјски архив Београда - Јеврејска дигитална збирка, <https://jdz.arhiv-beograda.org/rs>

Židovski biografski leksikon, <https://zbl.lzmk.hr/?p=2624>

Периодика

Борово, Борово (1940)

Време, Београд (1933, 1938, 1940, 1941)

Дан, Нови Сад (1938)

Дело, Београд (1905)

Политика, Београд (1938, 1939, 1940)

Правда, Београд (1938, 1939)

Просветни гласник, Београд (1900, 1902)

Учитељ, Београд (1905)

Литература

Аноним. Постанак и рад Јеврејског женског друштва 1874-1939. Београд: Алманах хуманих друштава, 1940.

Brajić, Saša. Lujo Davičo, Fragmenti života. Београд: Clio, 2019.

Вукадиновић, Зора. Родино позориште. Београд: Музеј позоришне уметности Србије, 1996.

Група аутора. Знаменити Јевреји Србије, биографски лексикон. Београд: Савез јеврејских општина Србије, 2011.

Николић, Милорад Т. Административна организација и материјално пословање Театра на Бумруку (1841-1842). Београд: Годишњак града Београда, Књ. XIII, 1966.

Smreka, Jelka, Mihovilović, Đorđe. Poimenični popis žrtava Koncentracionog logora Jasenovac 1941-1945. Jasenovac: Spomen-područje Jasenovac, 2007.

Старчевић, Велимир. Књига о Геци Кону. Београд: Терсит, 1993.

Pašić, Feliks. Dr Erih Hecl, reditelj. Београд: Teatron, br. 146/147, Godina XXXIV, 2009.

**АВРАМ ФРЕДИ АЛТАРАЦ
у Родином позоришту
(панои)**

АВРАМ ФРЕДИ АЛТАРАЦ у Родином позоришту

Ово је прича о јеврејском дечаку Авраму Фредију Алтарацу, једном од најталентованијих глумаца у београдском Повлашћеном позоришту за децу и омладину „Рода“.

Позориште „Рода“ настало је на иницијативу писца Бранислава Нушића. Од других дечјих театара разликовало се по томе што су ликове деце глумила деца, док су улоге одраслих тумачили професионални глумци.

Маргита Гита Предић, Нушићева ћерка, са својом рођаком, оперском певачицом Софијом Вукадиновић, успешно је водила позориште пуне четири године. У осмишљавању репертоара, писању и преводу дечјих комада, помагали су им супружници Миливој Мима Предић и Живојин Бата Вукадиновић. Сценографију је израђивао сликар Сташа Беложански, Даница Живановић је била кореограф, Ана Дорјан музички педагог, а Даворин Жупанић диригент.

Прве активности позоришта почеле су у октобру 1937. Након аудиција за упис малих глумаца, доби од три до седамнаест година, почеле су интензивно да се одржавају пробе у Уметничком павиљону „Цвијета Зузорић“ на Малом Калемегдану. Почевши од прве представе програм се састојао од позоришних комада за децу са пуно песме, балетских тачака и казивања стихова.

Премијерна представа, заказана за 19. јануар 1938, одложена је. Тог хладног зимског дана, у свом дому на Дедињу, умро је Бранислав Нушић. Његова смрт била је велики губитак за српску културу, а посебно за позоришни живот Србије. У наредним данима Београд се опраштао од највећег српског комедиографа.

Најемотивнији и најлепши растанак од Нушића приредили су малишани Родиног позоришта када су 23. јануара, у Коларчевој задужбини, одиграли своју прву представу.

ПРВА СЕЗОНА 1937/1938 ...

На светла позорнице изашао је дечак у соколској униформи, са лоптом у рукама, у улози конференсије Пуше. Тог тренутка почела је глумачка каријера једанаестогодишњег Аврама Алтараца, који је међу својим другарима био познат под надимком Фреди. Пуна два сата публика је уживала у разноврсном програму.

Аврам Фреди Алтарац на дан прве представе
Родиног позоришта, 23. јануар 1938.
Фотографисао Рахмин Рака Рубен,
фотографер листа Политика
(Политика-Фотодекумантација)

„Кроз одшкринуту завесу прво се појавио огроман кљуш
једне роде из кога је, на велико изненађење и радост
дечију, испео један мали спортиста у фудбалском дресу с
фудбалом у рукама.

Ивега смо од тада виђали пред почетак сваке тачке, то је
био конференсије, мали Пуша.

И сваки пут кад би се појавио, Пуша би пожњео аплауз на
коме би му и велики глумци могли да позавиде. У својој
улози Пуша је био заиста сјајан“.

Политика, 24. јануар 1938.

На неким извођењима у улози Пуше појављивали су се
Фредијеви другови Јова Богдановић и Михајло Фаркић.

Браћа Михајло и Рудолф Фаркић у позоришту су глумили
од самог оснивања.

Рођени су у породици сефардског Јеврејина Рубена
Фаркића и Бечлијке Христине (Сарино) Хатек. После рата
Михајло је наставио да се бави глумом. У више мандата је
био и управник позоришта Бошко Буха.

Програм прве представе Родиног позоришта
(Музеј позоришне уметности Србије)

14

Последња тачка на првој представи била је оперета без певања, али са балетом, *Мики и Мини међу играчкама*. Играчке за ову представу позајмљене су из радње „Две роде“ јеврејског трговца Исака Нисима.

Пријава Исака Нисима - Картотека житеља
(Историјски архив Београда)

ЛЕЧИЈЕ ИГРАЧКЕ

Улица Београдска, број 9
„ДВЕ РОДЕ“
СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

Београдски трговац Исаак А. Нисин држао је продавницу играчака „Две роде“ на углу улица Кнегиње Љубице и Чика Љубине.

Био је ожењен Саром Авдала, пореклом из Софије. Њерку Естеру добили су 1939.

Сви су страдали у Холокаусту.

За огроман успех прве, али и свих будућих представа, поред Гите Предић и Софије Вукадиновић, биле су заслужне и мање малих глумаца. Оне су по потреби шиле костиме, биле шминкерке, училе децу текст, неретко и глумиле.

Лујза Алтарац, Фредијева мама, поред тога што је брижно пратила свог сина у глумачкој авантури, често је снабдевала позориште разним потрепштинама из своје галантеријско - мануфактурне радње „Вулкан“ која се налазила у Васиной улици на броју 9.

Аврам Фреди Алтарац са мамом Лујзом на дан прве
представе Родиног позоришта, 23. јануар 1938.
Фотографисао Рихард Рубин, фоторепортер листа Палитра
(Политика - Фотодокументација)

Сарајевски трговац Соломон Алтарац, по доласку у Београд, оженио се двадесетпетогодишњом Луном (Лујзом) Албахари. Церемонија венчања одржана је 1926. у сефардском храму Бет Израел, у улици Цара Уроша 20. Годину дана касније, 15. марта 1927, родио им се син Аврам.

Првих година брака породица Алтарац је живела у дому Лујзиних родитеља, трговца Јакова и његове жене Саре, прво у Бачванској, а затим у улици Страхињића Бана.

До почетка рата још неколико пута су мењали место пребивалишта. Становали су у улицама Васиной, Чика Љубиној и Драгослава Поповића.

Фредидијев таленат, запажен већ на самом почетку, био је улазица за добијање нових улога. У марту је заблистало на премијери шаливе бајке *Цар Ђира*. Цара је глумио дечак Пера Стојановић (Петар Словенски), царицу девојчица Олга Спиридоновић, а Фреди је буру смеха у гледалишту изазвао играјући шегрта Ђиру.

Аврам Фреди Антарац, као шегрт и као цар, на премијери бајке *Цар Ђира*, 20. март 1938.
Фотографије: Радмила Рако Рубин, фотографирал уметно Пољатина
(Павлица - Фотодармација)

"Играла сам, обично, 'народ' или сам певала у хору. Тетка Гита, мека срца као према сваком детету, сажалила се на мене и наговорила своју колегињу, а моју мајку, да ми повери улогу Првог пажа у *Цару Ђири*.

На пробана је све било доста добро, а на представи - катастрофа! Да би се разумело зашто је до тога дошло, треба рећи да је насловну улогу у том комаду играо изванредно талентован дечак Фреди Антарас. Био је рођени комичар и изазивао је громогласан смех публике, а ја сам се, на ужас тетке Гите која је посматрала сцену иза кулиса, придружила у смеху гледаоцима.

Слушајући и гледајући Фредидија, просто сам се преврћала од смеха на сред бине, што је било супротно мојој улози озбиљног пажа. На тетку Гитине паничне знаке да се склоним са позорнице, само сам одмахнула руком и наставила да уживам у браваурама неодољивог комичара."

(Зора Вукадиновић, из књиге *"Родино Позориште"*)

4

ДРУГА СЕЗОНА 1938/1939 ...

НАРОДНО ПОЗОРИШЕ
из Н. П. Р. А. Ч. А. Р. Ч.

Ваша велика милост, **ПОДАРОК ПОЗОРИШТУ** на Београд
У четвртак, 6. октобра 1938. године
Григорије

Пулени извештај
Ваше велике милости
Посла ласкована
Мачва иста гласари
Честитице

ШКОЛНИ МЕР
Ваше велике милости
Три окрета и авион испир
Ваше велике милости
Ваше велике милости

ЦЕНЕ МЕСТА
Пулени тавор у 5 часова по подне

Плакат представе на којој је изведен комад „Ваше велике милости“
напомена: 6. октобар 1938.
(Музеј позоришне уметности Србије)

Прва представа у другој сезони изведена је 6. октобра 1938. у Народном позоришту на Београду. Напре је на сцену ступио Фреди Алтарац у улози конференсијеа Пуше и публици дао краatak извештај о томе како је провео летњи распуст.

Затим је одиграна комедија *Ваше велике милости* од Јована Стерије Поповића. У овој шаливој причи Фреди је глумио главног јунака Јашу, једног од тројице дечака који варају лакованог сећака тако што му краду магарца и смишљају разне договоровитине како би му га, уз одређену надокнаду, вратили.

У наредној години, на представи од 11. јануара, Фреди је заиграо у премијерно изведеној комедији *Бокс меч* од Стевана Загорчића.

Једна од омиљених представа, како за публику, тако и за глумце, била је комедија у пет слика са балетом и певањем *Риста спортиста*, коју је написала глумица Ђуђинка Бобић.

Доживљаји београдских дечака описани у овом делу, који у трици за фудбалском лоптом западају у разне неприлике, толико су постали познати да су нашили своје место чак и у спортској рубрици листа *Политика*, док су у Политикином забавнику, у облику стрипа, изаилили све до почетка рата.

Колектор народни Универзитет
Плакат који представља **„ПОДАРОК ПОЗОРИШТУ“**
У четвртак, 15. јануара 1939. године

Пулени реч
Ваша велика милост
Ваша велика милост

ПОДАРОК ПОДАРОК
Ваша велика милост
Ваша велика милост

МАЧЕВИ
Ваша велика милост
Ваша велика милост

ПОДАРОК ПОДАРОК
Ваша велика милост
Ваша велика милост

РИСТА СПОРТИСТА
Ваша велика милост
Ваша велика милост

Ваша велика милост
Ваша велика милост

Плакат представе на којој је први пут изведен комад „Риста спортиста“, 15. јануар 1939.
(Музеј позоришне уметности Србије)

4

На петом извођењу ове комедије гостовао је Благоје Моша Марјановић, прослављени југословенски фудбалер.

Пре него што су деца изашла на сцену, Моша је имао кратко предавање о спорту и фудбалу у тачки која се звала *Ко су прави спортисти?*

Стрип „Риста спортиста“
Политички забавник, 28. фебруар 1939.

Плакат представе на којој је гостовао
фудбалер Моша Марјановић, 19. март 1939.
(Музеј позоришне уметности Србије)

„Главни јунак комада 'Риста Спортиста' мали Михајло Томић играо је као неки матури глумац, врло убедљиво, окретно и смело. Показао се достојан син свог оца, познатог тенора г. Живојина Томића. Врло је добар био и трио: Шуле, Дуле и Чуле (Миодраг Гајић, Фреди Алтарац и Рудолф Шандор), другови Ристини. Сва тројица су се трудили да даду што бољу игру и у томе су имали успеха.“

Политика, 16. јануар 1939.

У другој сезони Аврам Фреди Алтарац добио је једну од главних улога у бајци *Лажни царевић* (Луди Лабакан).

Тумачио је лик принца Омара, сина чувеног султана, коме мали уобличени кројач Лабакан на превару жели да отме племићку титулу.

Комад је први пут изведен 2. априла 1939. на Коларчевом универзитету.

Аврам Фреди Алтарац као Омар у
комаду *Лажни царевић*
(Јаврејске историјске музеј)

На дан првог извођења представе *Лажни царевић* мала глумица Милица Маршићанин, која је требало да говори о празнику, изненада се разболела. Њу је заменио Фреди.

Одједном на сцену дотрчи задуван један симпатичан дебелић. Обраћа се још у горњем капуту господину Мими Пређићу:

*Шта је чика Мима? Зашто сте ме звали?
А здраво Фреди, чуј! Брзо! Милица има ватру и
лежи у кревету па не може да дође. Ето, брзо
научи ово напамет да то објавиш публици.
Хоћу, смета.*

Узео је из Пређићеве руке програм на полеђини којег је био написан текст те објаве, и изгубио се међу куписима. Одиста није прошло ни пет минута, а мали Фреди Алтарац, конферансије овог позоришта, долази пред нас и заиста – тече као вода.

*Дакле почињемо, командује господин Мима,
Ајде ти Фреди, пред завесу и објави ту тужну вест.*

Мали Фредика је без икакве треме изашао пред завесу и после бурног аплауза, без иједне грешке извршио свој задатак.

Из књиге „Родино позориште“

Плакат представе на којој је изведен комад *Луди Лабакан* (*Лажни царевић*), 10. децембар 1939. (Музеј позоришне уметности Србије)

Недељу дана пред крај друге сезоне, 4. јуна 1939, Родино позориште је гостовало у Панчеву. Повод је било оснивање театра за децу и омладину у овом граду, које је названо Дечија радост. Том приликом малишани из Београда одиграли су „своју огледну представу“ у дворани код Трубача.

У другој сезони Родино позориште је извело 27 представа, за десет више него у претходној.

Како позориште није имало свој простор, представе су игрane у Народном позоришту на Врачару (данас Југословенско драмско позориште), на Коларчевом народном универзитету и у Народном позоришту код Споменика (данас Народно позориште).

Родино позориште у Панчеву. Попо- дом оснивања Родиного позоришта у Панчеву, које је недавно организовао, а почиње свој рад почетком идиле неколико година, београдско Родино позориште даје своју огледну представу данас у недељу 4 о. м. у 10 и по часова пре подне у дворани код „Трубача“. Прикључује се обилан и одабран програм. Улазнице од 3 до 15 динара у претпро- даји у књижари „Напредак“ до дана представе, а у недељу на каси „Труба- ча“.

Најав гостовања Родиного позоришта у Панчеву
Панчица, 4. јун 1939.

ТРЕЋА СЕЗОНА 1939/1940 ...

Трећа сезона Родиного позоришта почела је 1. октобра 1939. Фреди Алтарац је на овом извођењу имао неколико запажених улога. Како је публика већ навикала, прао се појавио на позорници као конференсије Пуша, затим је играо Мику, сина госпође Смиљке, у комедији *Позоришна проба*, и на крају је глумио везировог сина у историјском комаду за децу *Три сестре и велики везир*.

Крајем октобра одиграна је представа *Кинеска лутка*. Ово дело, које описује догађаје из кинеско-јапанског рата, први пут је изведено 1937. у њујоршком позоришту за децу, а главна улога додељена је малој филмској диви Ширли Темпл. У представи Родиного позоришта улогу Ширли играла је Рената Улмански, док је Фреди Алтарац говорио о Кини и тумачио слике из савремене Кине које су биле приказиване на филмском платну.

Фреди је играо у још неколико премијерно изведених представа треће сезоне – у *Мигулаћу*, *Пепелути*, *Новином греху*, *Ристи Робинзону* и *Носови*.

Плакат представе на којој је изведен комад *Кинеска лутка*, 29. октобар 1939. (Музеј позоришне уметности Србије)

Род Рифлер
Фотографија са програма плесног ансамбла у
Калверцу, 12. април 1935.

Балерина Хеница Розенраух
Бремен, 7. октобар 1939.

Чест гост на придобана Родиного позоришта била је мала загребачка балерина Хеница Розенраух. На сцени је сваки пут подједнако бриљирала, било да се ради о класичном балету, фолклорним играма или степовању.

Чудо од детета, како су је звали, Хеница је поникла из чувеног балетског студија, који је водио плесач јеврејског порекла Руди Унгар заједно са својом сестром Надом Унгар.

И поред тога што је прешао на римокатоличку веру и променио име у Род Рифлер, страдао је у Јасеновачком логору 1941.

14

Живојин Бата Вукадиновић инспирисан познатом бајком Пепељуга, написао је за Родино позориште истоимену комедију.

У његовом делу се појављује личност које нема у бајци. То је дворска луда Тале, који се зналачки свети Пепељугиној маћехи и сестрама за сва почињена зла, а кога је играо Фреди Алтарац. Комад је премијерно изведен 17. децембра 1939.

Аврам Фреди Алтарац као дворска луда Тале у представи Пепељуга
(Музеј позоришне уметности Србије)

„[...] у овој обради Пепељуге, сама дворска будала Тале прави сва чуда захваљујући балету царског позоришта, костимима и реквизитима. Поред Пепељуге коју са нежношћу игра мала Катарина Обрадовић [...] најзначајнија је дечја улога младе дворске будале Тала кога с полетом представља Фреди Алтарас, познат иначе као Родин конферансије Пуша.“

Политика, 25. децембар 1939.

Ансамбл Родиного позоришта пред представу Пепељуга
Аврам Фреди Алтарац стоји други од десне, обучен у униформу конферансије Пуше, са мачком у рукама
(Музеј позоришне уметности Србије)

„Што се тих интерних ствари тиче, да их не крстимо баш интригама, најбоље је верзиран ветеран Родиного позоришта, Фреди Алтарас, познати Пуша. Пуша игра од оснивања Родиного позоришта, дао је читав низ типова [...] Играо је Емила у Емилу и детективима, принца Омера у Лудом Лабакану, стражара у Носоњи, а у Пепељуги, која се даје већ десети пут, игра највећу мушку улогу – дворску будалу Талета. [...] За собом Пуша има око осамдесет представа. Сада му је четрнаест година и одличан је ученик. Од свих улога највише воли улогу Пуше. Иначе, зна све закулисне догађаје и интриге из гардероба. Шта више, познаје и све тајне својих старијих колегиница. Сасвим се снашао у позоришној атмосфери. Он има већ позоришну рутину и свој глумачки став. Његова, донекле дебелишката појава одлично одговара улогама које игра.“

(из књиге „Родино позориште“)

Глумци Родиного позоришта
Аврам Фреди Алтарац први од десне
(Музеј позоришне уметности Србије)

Почетком фебруара 1940. премијерно су изведене две представе - *Живе лутке*, у којој је играо Фреди Алтарац, и *Дан приманања*.
У марту су Родиници цео програм седамдесет треће представе посветили Чика Јови Змају. Поред маних сцена изведених према
Змајевим песмама, премијерно су приказане и пишчеве комедије *Шаран* и *Невин грех*.

У аесалој једночинки *Невин грех* Фреди је добио улогу Гојка. У овом комаду са њим су на сцени, поред неколико одраслих извођача,
били и мали глумци Рената Улмански и Рудолф Шандор.

Плакат приредбе посвећен Чика Јови Змају.
24. март 1940.
(Музеј позоришне уметности Србије)

Фотографија са представе *Живе лутке*, 4. фебруар 1940.
Алтарак Фреди Алтарац у првом реду, други одесна
(Музеј позоришне уметности Србије)

Брече, 23. март 1940.

Као наставак децје комедије *Риста спортиста*, Љубинка Бобић је написала *Ристу Робинзона*, нов позоришни комад у четири чина са певањем и балетом.

Главна улога Ристе припала је Младену Марасу, док су Ристине другове Шулета, Дулета и Цулета играли Миодраг Гајић, Фреди Алтарац и Рудолф Шандор.

Комедија *Риста Робинзон* нажалост није успела да досегне огромну популарност *Ристе спортисте*, што потврђује и број извођења. Након премијере комад је изведен само још једном.

„Риста Робинзон одводи београдску децу на Јадранско море. Ту се маломе Ристи, врло симпатичном, али врло уображеном дечаку, дешавају невероватне ствари. На једном децем балу, где је обучен као Робинзон Крусо, напушта своје другове да би се правно важан. На његову несрећу доживљава низ смешно-страшних пустиловина, али га из свих тих опасности спасавају његови другови.“

Време, 7. април 1940.

Платат за представу *Риста Робинзон*, 7. април 1940.
(Музеј позоришне уметности Србије)

Платат за представу *Носоња*, 5. мај 1940.
(Музеј позоришне уметности Србије)

Почетком маја месеца 1940. Родино позориште изводи још један нови комад, оперету у пет чинова *Носоња*.

Главни лик је дванаестогодишњи дечак по имену Мата. Због увреде коју је нанео злој вештици и подвргао руглу њен велики нос, бачене су на њега чини. До тада добар и леп дечак постао је ружан носоња. Невоље кроз које Носоња пролази, као у свакој бајци, на крају се срећно завршавају.

Поред одраслих глумаца, на сцени се у овом комаду појављује и тридесет малишана. Фреди је глумио лик стражара. Представа пуна песме и игре била је најуспелија у овој сезони.

На преводу, адаптацији и режији радили су брачни пар Гита и Миливој Пређић.

Трећа сезона завршена је 2. јуна 1940. Одиграна је 41 представа.

Пред почетак нове сезоне Родино позориште је гостовало у Борову на позив музичког и певачког друштва „Радиша“, које је деловало као културно друштво фабрике „Бата“.

Представае су одигране 21. и 22. септембра.

RODINO POZORIŠTE
BEOGRAD

Четиридесет четрнаест година

U Borovu u subotu 21 septembra 1940 godine

Scena s Orijenta

Palinoge

Dalmaćinsko kolo

Pastorale

RUSKE IGRE

PEPELJUGA

Početak u 20 časova

Suršetak oko 22 časa

RODINO POZORIŠTE
BEOGRAD

Четиридесет petnaest година

U Borovu u nedelju 22 septembra 1940 godine

Bratstva ljudi sveta slava

Pierrette

Mačkice

Rodini konjici

Momari

CAR ČIRA

Početak u 10 časova

Suršetak oko 12 časa

Плакати са гостовања у Борову,
21. и 22. септембар 1940.
(Место позарашке уметности Србије)

„[...] Првог дана свога гостовања „мале роде“ су нам приказале Пепељугу, комедију у три чина од Живојина Вукадиновића. Пре тога „роде“ су извеле неколико ритмичких игара [...] Толнко смисла за игру, толнко гимнастике у телешцима ове златне деце, ми нисмо могли ни да замислимо. Тешко је издвојити било коју од њих изнад осталих. Па ипак нам се чини да не можемо пропустити, а да не истакнемо игру Бојане Периф, која је у игри већ сада, са својих девет година, први уметник. [...] У Пепељузи марочито су се истакле својом игром ученице Катарина Обрадовић у улози Пепељуге, Дубравка Периф у улози Злате, и Иванка Драготиновић у улози Бисерне. Али душа овог позоришта чини нам се да је млади Фреди Алтарас, ученик IV разреда гимназије, који је у Пепељузи играо дворску будалу Talega. Његова игра била је достојна и самог престолничког Народног позоришта. Мали Фреди истакао се и другог дана, у улози Цара Ћиро [...] Он је и у овом комаду био душа игре и трупе.“

Борово, 1940.

4

ЧЕТВРТА СЕЗОНА 1940/1941.

Не спутећи да ће четврта уједно бити и последња сезона Родиног позоришта, мали глумци су се у октобру вратили дворанама и новим улогама.

У новембру је премијерно изведена оперета у три чина *Смеј се, Микада*. На музику чувеног дејџер композитора Рокела Короне нов либрето у стиховима написао је Миливој Предаћ. У бајци са пуно музике и балета, чија се радња дешава на Далеком истоку, главни лик Микада играо је Виктор Старчић, професионални глумац, док је Фреду припала улога мандарина Ви-Панга.

Средином децембра 1940. по први пут је изведена и балетска пантомима *Желим шширо по последњој моди*. Радња, пуна шале, одиграла се у једној модној продавници са шеширима. Главне улоге припале су триневстогодишњој девојчици Дуеравики Перић, која глуми сопственицу бутика, Фреду Алтарацу, који је помоћник, и Гити Предаћ, помоћној дами која жели да купи најмодернији шшир.

У славу свог оснивача Бранислава Нушића, и на трогодишњицу од његове смрти, Родинци су 19. јануара 1941. први пут извели представу *Хајдуци*. Жигу Дронџа, дечака из Нушићеве дружине из детињства, који је био сав некако расклинута и све је на њему висило, маестрално је дочарао Фреди Алтарац.

Фотографија са представе *Смеј се, Микада*
Аврам Фреди Алтарац, први гледач
(Леверски историјски музеј)

Фотографија са прве представе *Хајдуци*
Аврам Фреди Алтарац, трећи од десно
(Будеј позориште ратних спровод)

Dečja soba, prva srpska opera za decu, koju je komponovao Milenko Jivković, a libreto napisala pesnikinja Desanka Maksimović, bila je poslednji novi komad koji su deca pripremila i izvodila do pred sam početak rata. Predstava je premijerno odigrana 20. februara 1941. u Narodnom pozorištu, u saradnji sa Muzičkom školom „Stanković” i Simfonijskim orkestrom Radio-Beograda. Za ogroman uspeh predstave svakako je bio zaslužan baletski pedagog Ljubo Davičić.

У недељу 23. марта 1941. на Коларчевом универзитету, одиграна је стодивнаста представа са репертоаром који је публици био већ добро познат. То је била једно и задња приредба на којој је учествовао Фреди Алтарац.

На задњим „купацијским“ представама у септембру и октобру 1941. Фредија више није било на сцени. Он је своје другаре посматрао из кулиса. На репертоару је било музичко-сценско дело *Свечаност у Сескљу* и комедија *Пепељуга*. Фредијеу ролу будалине Тала из *Пепељуге* извео је дечак Јова Богдановић.

Народно позориште

МАТЕНЕ

14. 11. 1957

10.00

18.00

20.00

22.00

24.00

26.00

28.00

30.00

32.00

34.00

36.00

38.00

40.00

42.00

44.00

46.00

48.00

50.00

52.00

54.00

56.00

58.00

60.00

62.00

64.00

66.00

68.00

70.00

72.00

74.00

76.00

78.00

80.00

82.00

84.00

86.00

88.00

90.00

92.00

94.00

96.00

98.00

100.00

Три сестре и велики везир

У четвртак, 14. новембра 1957. године

10.00

18.00

20.00

22.00

24.00

26.00

28.00

30.00

32.00

34.00

36.00

38.00

40.00

42.00

44.00

46.00

48.00

50.00

52.00

54.00

56.00

58.00

60.00

62.00

64.00

66.00

68.00

70.00

72.00

74.00

76.00

78.00

80.00

82.00

84.00

86.00

88.00

90.00

92.00

94.00

96.00

98.00

100.00

Најмодернији шешир

У петак, 15. новембра 1957. године

10.00

18.00

20.00

22.00

24.00

26.00

28.00

30.00

32.00

34.00

36.00

38.00

40.00

42.00

44.00

46.00

48.00

50.00

52.00

54.00

56.00

58.00

60.00

62.00

64.00

66.00

68.00

70.00

72.00

74.00

76.00

78.00

80.00

82.00

84.00

86.00

88.00

90.00

92.00

94.00

96.00

98.00

100.00

МАТЕНЕ

14. 11. 1957

10.00

18.00

20.00

22.00

24.00

26.00

28.00

30.00

32.00

34.00

36.00

38.00

40.00

42.00

44.00

46.00

48.00

50.00

52.00

54.00

56.00

58.00

60.00

62.00

64.00

66.00

68.00

70.00

72.00

74.00

76.00

78.00

80.00

82.00

84.00

86.00

88.00

90.00

92.00

94.00

96.00

98.00

100.00

Деца соба

У суботу, 16. новембра 1957. године

10.00

18.00

20.00

22.00

24.00

26.00

28.00

30.00

32.00

34.00

36.00

38.00

40.00

42.00

44.00

46.00

48.00

50.00

52.00

54.00

56.00

58.00

60.00

62.00

64.00

66.00

68.00

70.00

72.00

74.00

76.00

78.00

80.00

82.00

84.00

86.00

88.00

90.00

92.00

94.00

96.00

98.00

100.00

МАТЕНЕ

16. 11. 1957

10.00

18.00

20.00

22.00

24.00

26.00

28.00

30.00

32.00

34.00

36.00

38.00

40.00

42.00

44.00

46.00

48.00

50.00

52.00

54.00

56.00

58.00

60.00

62.00

Плакати представе из којој је изведен
монад Дочја соба,
20. фебруар 1941
(Музеј позоришне уметности Србије)

Лујо Давичо, балетски играч, педагог и кореограф рођен је 1908. под именом Леон Јуда Давичо, у угледној београдској јеврејској породици.

Након завршене Школе за ритмику и пластику
Мате Магазиновић, наставио је школовање у
Француској, на Институту „Жак Далакорта“.

На Музичкој академији у Београду и у Музичкој школи „Станковић“ предавао је ритмичку гимнастику.

Страдао је као учесник Народноослободилачке борбе 1942. у
Никшићу.

Аврам Фреди Алтарац и Миливој Мима Предић,
Коларац, 6. октобар 1940.
(Јеврејски историјски музеј)

„[...] Сећам се, али са тугом, последње две представе Родиног позоришта, одржане за време окупације. Дате су у Коларцу почетком јесени 1941. Играла се Пепељуга у којој сам до тада увек имао улогу Добошара. Међутим у овим представама добио сам улогу Тале, дворске будале. Ову улогу је иначе играо мој добри друг Фреди Алтарац, који је као Тале увек изазивао буру смеха и бучно одобравање у гледалишту. Фреди је био један од најпопуларнијих Родиних глумаца, али је на овим представама иза сцене гледао како се узалудно трудим да га, као Тале, достигнем. Њему су тетка Сојка и тетка Гита објасниле да је за њега боље да се привремено склони са сцене. Нико од нас није ни помислио да ће Немци погубити нашег драгог Фредија, његову породицу и многе припаднике његовог јеврејског као и нашег заједничког српског народа. [...]“

Јова Богдановић, из књиге „Родино позориште“

На основу исказа Грете Албахари, рођене сестре Лујзе Алтарац, Фреди је са намом прво био заточеник јеврејског логора на острву Раб, а затим су депортовани у логор Аушвиц. У Аушвицу су убијени 1944.

Отац Соломон такође је био жртва Холокауста. Под којим условима и где је страдао, остала је непознаница.

Пријава смрти Аврама (Алфреда) Фредија Алтараца и Лујзе Алтарац, 20. новембар 1945.
(Историјски архив Београда)

После ослобођења Београда, у јануару 1945, Родино позориште је као Пионирско позориште наставило са радом под покровитељством Уједињеног савеза антифашистичке омладине Србије.

Пар месеци касније тадашње власти су одлучиле да га затворе са образложењем да је штетно да се деца баве глумом и балетом и да је корисније да се посвете само учењу.

Након пет година упорне борбе, крајем 1950, Гита Предић Нушић је успела да добије сагласност о покретању новог позоришта за децу и младе које је добило име „Бошко Буха“.

Изложба
Аврам Фреди Алтарац у Родином позоришту

Издавач
Јеврејски историјски музеј
Савеза јеврејских општина Србије

Аутор изложбе и каталога
Барбара Панић

Сарадник на изложби
Бојан Зорић

Лектура и коректура
Јасмина Огњеновић

Ликовно-графичко решење
каталога и изложбених панова
Барбара Панић

Фото-штампа
ТЕННОКООР, Београд

Штампа
LION, Београд

Тираж
300

Захваљујемо се
Музеју позоришне уметности Србије (мр Александри Милошевић)
Фотодокументацији листа Политика (Горану Кнежевићу)
Историјском архиву Београда
Јеврејском културном центру

